

1. Ilmiy tadqiqot ishining qisqacha annotatsiyasi

Nemis tilini o'qitishda hamkorlikdagi ta'lim shakllari va texnologiyalari o'quvchilarning tilni o'rganish jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Turli ijtimoiy shakllar va hamkorlikda o'qitish usullari o'quvchilarga tildan amaliy foydalanishni, o'zaro yordam orqali o'rganishni va ijtimoiy hamda lingvistik ko'nikmalarni rivojlantirishni ta'minlaydi.

2. Muammo va uning dolzarbligi

1. Xorijiy tillarni o'qitishda ijtimoiy shakllar

Ijtimoiy shakllar darsning tashkil etilish tuzilmasini ifodalaydi, ya'ni o'quvchilarning o'zaro qanday munosabatda bo'lishini ko'rsatadi. Xorijiy tillarni o'qitishda turli ijtimoiy shakllar qo'llaniladi, ular darsning maqsadlari va o'quv materiallariga qarab o'zgaradi.

1.1 Frontal dars

- **Ta'rif:** O'qituvchi asosiy rolni bajaradi va materialni butun sinfga taqdim etadi. O'quvchilar odatda tinglovchi rolida bo'lishadi, ammo savol-javoblar va o'zaro muloqotlar ham bo'lishi mumkin.
- **Afzalliklari:**
 - Katta sinflarda o'qituvchi uchun o'quv jarayonini nazorat qilish oson.
 - Yangi materialni taqdim etishda samarali.
- **Kamchiliklari:**
 - O'quvchilar o'rtasida muloqot kam bo'ladi.
 - Tilni mustaqil mashq qilish imkoniyatlari cheklangan.

1.2 Juftlikda ish (Partnerlikda ish)

- **Ta'rif:** Ikki o'quvchi birgalikda topshiriq yoki loyiha ustida ishlaydi.
- **Afzalliklari:**
 - Yuqori darajada o'zaro muloqot.
 - O'quvchilar tildan amaliy foydalanadilar va bir-birlariga yordam beradilar.
 - Tortinchoq o'quvchilar kichik guruhda tilni ishlatishni qulayroq topadilar.
- **Kamchiliklari:**
 - Ba'zan bir o'quvchi ishda ko'proq ishtirok etishi, boshqasi esa passiv bo'lishi mumkin.

1.3 Guruhda ish

- **Ta'rif:** 3-5 o'quvchi kichik guruhda birgalikda topshiriq yoki muhokama ustida ishlaydi.
- **Afzalliklari:**
 - Tilni o'rganishda faol muloqot va hamkorlik.
 - O'quvchilar bir-birlaridan yangi g'oyalar va ko'nikmalar o'rganadilar.
 - Jamoa bilan ishlash va ijtimoiy ko'nikmalar rivojlanadi.
- **Kamchiliklari:**
 - O'quvchilar tartib-intizom va javobgarlikka ega bo'lishlari kerak.

- Ba'zi o'quvchilar passiv bo'lib qolishlari mumkin.

1.4 Yakka holda ish (Individual ish)

- **Ta'rif:** Har bir o'quvchi topshiriqni mustaqil ravishda bajaradi.
- **Afzalliklari:**
 - O'quvchiga o'ziga xos muammolar bilan ishlash imkonini beradi.
 - Diqqatni jamlashni talab qiluvchi topshiriqlar uchun mos.
- **Kamchiliklari:**
 - Ijtimoiy muloqot va til amaliyoti cheklangan.
 - Boshqalardan fikr-mulohaza olish imkoniyati kam.

1.5 Plenum (Butun sinf bilan ish)

- **Ta'rif:** Butun sinf birgalikda topshiriq yoki muhokama ustida ishlaydi, odatda o'qituvchi moderatsiya qiladi.
- **Afzalliklari:**
 - Barcha o'quvchilar umumiy muhokamada ishtirok etadi.
 - Sinfdagi ijtimoiy munosabatlarni mustahkamlaydi.
- **Kamchiliklari:**
 - Hamma o'quvchilar teng ravishda ishtirok etmasligi mumkin.
 - Faol o'quvchilar ko'proq gapirishlari mumkin, boshqalar esa passiv qoladi.

2. Xorijiy tillarni o'qitishda hamkorlikda o'qitish

Hamkorlikda o'qitish – bu kichik guruhlarda o'quvchilar birgalikda o'rganish maqsadlariga erishish uchun ishlaydigan ta'lim usuli. Ushbu usul o'quvchilarning bir-biridan o'rganishini va tilni amaliyotda ishlatishini ta'minlaydi.

2.1 Hamkorlikda o'qitishning asosiy tamoyillari

- **Ijobiy o'zaro bog'liqlik:** O'quvchilar o'zlarining muvaffaqiyatlari bir-biriga bog'liqligini tushunadilar va har bir kishi umumiy maqsadga erishishda hissa qo'shadi.
- **Shaxsiy javobgarlik:** Har bir o'quvchi o'z vazifasini bajarishi va guruh muvaffaqiyatiga hissa qo'shishi kerak.
- **Teng ishtirok:** Barcha guruh a'zolari teng imkoniyatlarga ega bo'lib, o'qitish jarayonida faol ishtirok etadilar.
- **To'g'ridan-to'g'ri muloqot:** O'quvchilar bir-birlariga yordam berib, muammolarni birgalikda hal qilishadi.
- **Guruh refleksiya:** Topshiriq bajarilgach, o'quvchilar o'z ishlarini tahlil qilishadi va qanday yaxshilash mumkinligini muhokama qilishadi.

2.2 Hamkorlikda o'qitish usullari

Hamkorlikda o'qitish xorijiy tillarni o'qitishda quyidagi usullar orqali amalga oshirilishi mumkin:

2.2.1 Think-Pair-Share (O'ylash – Juftlikda ish – Bo'lishish)

- **Jarayon:** Avval har bir o'quvchi mustaqil ravishda savol yoki masala haqida o'ylaydi (Think). So'ngra ular o'z fikrlarini juftlikda muhokama qilishadi (Pair). Oxirida esa sinfda umumiy bahs-munozara bo'ladi (Share).
- **Afzalliklari:**
 - O'quvchilar avval mustaqil fikr yuritishadi, keyin esa bir-birlarining g'oyalarini baham ko'rishadi.
 - Ishtirokchilar ko'payadi, mavzu chuqurroq o'rganiladi.

2.2.2 Jigsaw (Pazl usuli)

- **Jarayon:** Sinf kichik "ekspert guruhlari"ga bo'linadi, har bir guruh biror mavzuning alohida qismiga javobgar bo'ladi. Keyin har bir o'quvchi o'z guruhi a'zolariga o'rgangan qismi haqida ma'lumot beradi.
- **Afzalliklari:**
 - O'quvchilar mavzuni chuqurroq o'rganadilar, chunki har bir kishi o'z qismiga mas'ul bo'ladi.
 - Barcha o'quvchilar faol ishtirok etishi kerak.

2.2.3 Placemat usuli

- **Jarayon:** Guruhlar topshiriqni katta qog'ozda yozib, har bir o'quvchi o'z fikrlarini alohida qismga yozadi. So'ngra guruh barchaning g'oyalarini birlashtiradi va muhokama qiladi.
- **Afzalliklari:**
 - Har bir o'quvchi o'z g'oyalarini yozib ifoda etadi.
 - Faol tinglash va g'oyalarni birlashtirish ko'nikmalari rivojlanadi.

2.2.4 Debatlar va rolli o'yinlar

- **Jarayon:** O'quvchilar turli rollarni egallab, xorijiy til orqali muammolarni muhokama qiladilar.
- **Afzalliklari:**
 - Tanqidiy fikrlash va real vaziyatlarda tildan foydalanish ko'nikmalarini rivojlantiradi.
 - O'quvchilar tilni autentik muloqotda qo'llaydilar.

2.3 Hamkorlikda o'qitishning afzalliklari

- **Muloqotning ko'payishi:** O'quvchilar ko'proq tilni ishlatadilar va bir-birlari bilan muloqot qiladilar, bu esa ularning til ko'nikmalarini oshiradi.
- **Ijtimoiy ko'nikmalar rivoji:** Tilni o'rganish bilan bir qatorda ijtimoiy ko'nikmalar ham rivojlanadi, masalan, jamoaviy ish va muammolarni birgalikda hal qilish.
- **Motivatsiyaning oshishi:** Guruhda ishlash orqali o'quvchilar o'zlarini ko'proq qiziqtiruvchi va qo'llab-quvvatlovchi muhitda his qiladilar.
- **O'quv materialini chuqurroq o'rganish:** Guruhda faol ishtirok etish orqali o'quvchilar materialni yaxshi tushunadilar va yodda saqlaydilar.

2.4 Hamkorlikda o'qitishning qiyinchiliklari

- **Vaqt talab qiladi:** Hamkorlikda o'qitish an'anaviy darslardan ko'proq vaqt talab qilishi mumkin, chunki muloqot va muhokama jarayonlari uzoq davom etadi.
- **Noteng ishtirok:** Ba'zi o'quvchilar guruhda ko'proq ishtirok etishi mumkin, boshqalari esa kamroq ishtirok etadi.
- **O'qituvchi roli:** O'qituvchi guruh ishining samarali bo'lishini ta'minlashi va barcha o'quvchilar teng ravishda foyda olishlarini kuzatib borishi kerak.

3. Foydalaniladigan adabiyotlar ro'yxati

1. "Kooperatives Lernen im Unterricht" Autor: Franz-Josef S. W. Schmitt
2. "Der Fremdsprachunterricht: Ein Handbuch für Lehrerinnen und Lehrer" Autor: Gabriele D. S. P. Ziegler
3. "Kooperatives Lernen in der Schule: Grundlagen, Konzepte, Praxis" Autor: Hans-Joachim Schmid
4. "Das große Buch der Methoden: 100 kreative Methoden für die Schule" Autor: Eva K. Fischer

5. "Fremdsprachenunterricht im inklusiven Setting: Möglichkeiten und Herausforderungen" Autor: Maria A. G. Klein

Maqola va tezislar

1. "Kooperatives Lernen im Fremdsprachenunterricht" Autor: Klaus P. Müller

2. "Sozialformen im Fremdsprachenunterricht: Eine Analyse" Autor: Anne H. Becker

3. "Teamarbeit im Fremdsprachenunterricht: Theoretische Grundlagen und praktische Anwendungen" Autor: Stefan G. Richter

4. "Die Rolle von Gruppendynamik im kooperativen Lernen" Autor: Birgit L. Schreiber

5. "Innovative Lehrmethoden im Fremdsprachenunterricht" Autor: Thomas J. W. Huber

4. Ilmiy tadqiqot ishidan kutiladigan natija

Xorijiy tillarni o'qitishda **ijtimoiy shakllar** va **hamkorlikda o'qitish** usullarining kombinatsiyasi o'quvchilarning tildan faol foydalanishlarini ta'minlaydi, motivatsiyalarini oshiradi va tilni o'rganish jarayonida ularga amaliy yordam beradi. Hamkorlikda o'qitish usullari, masalan, Jigsaw, Think-Pair-Share va rolli o'yinlar o'quvchilarga xorijiy tilni real vaziyatlarda ishlatish imkoniyatini beradi, ijtimoiy va muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi.